

**SPECIFIEK
SPRAAKONDERZOEK
AC AMERSFOORT**

Margo Zwitserlood-Nijenhuis MSc
Klinisch linguïst/Onderzoeker
Iris Tijshen
Logopedist

fppt.com

Wat?

- Articulatie
- Fonologie
- Spraakklanken/Klanken
- Spraak(klank)ontwikkeling
- Spraakmotoriek
- Articulatiemotoriek
- Spraakbewegingen

fppt.com

Hulpvragen

- Welke adviezen zijn er voor logopedische behandeling?
- De spraakontwikkeling gaat onvoldoende vooruit; wat is de oorzaak?
- X heeft 1 ½ jaar logopedie maar is nog altijd slecht verstaanbaar. Wat kunnen we doen?
- X kan klanken in oefeningen goed uitspreken maar kan dit niet toepassen in de dagelijkse communicatie. Oorzaak? Wat kunnen we eraan doen?

fppt.com

We signaleren

- Moeite met differentiaaldiagnostiek
- 1 programma voor alle typen afwijkingen
- Na elkaar diverse methoden
- Eigen mix van oefeningen
- Lang doorgaan met therapie
- Onduidelijke uitkomstmaten
- Ouders geen/onduidelijke rol

fppt.com

Logopedische diagnostiek

- Logo Art
- Metaphon screening
- Taken dyspraxie-onderzoek (VOD)
- Lopende spraak
- FAN
- TAK-klankarticulatie
- TAK-klankonderscheiding

fppt.com

Logopedische diagnostiek

- Verstaanbaarheidsbeoordeling expert (Ellen Burger naar vd Casteel + ZOnMW schisis articulatie onderzoek)
- Schaal voor verstaanbaarheid in de context (ICS-NL, van Doornik-van der Zee & Terband, 2013)
- Spraakperceptie-productie taak (Locke, 1980)
- "Mondmotorische taken"

fppt.com

Daan 2;10 jr combi-spreekuur

- Daan was een gemakkelijke en rustige baby die niet heeft gebrabbeld. Daan had nooit interesse in taal, was vooral met de motorische ontwikkeling bezig. De motorische mijlpalen zijn zeer vlot bereikt. Met 11 maanden sprak Daan zijn eerste woord. Moeder heeft vanaf de geboorte van Daan gecommuniceerd met gebaren vanwege neefje met TOS.
- Familiaire factoren: Vader en een neefje van Daan waren beiden laat met praten en hebben hiervoor logopedie gehad. Moeder heeft dyslexie
- Bezoekt sinds 6 mnd. dagverblijf en sinds 2 mnd. p.s.z., wachttijst VVE-traject. Daar vooral zorgen over het feit dat Daan nog weinig spreekt.
- Gebruikt eenvoudige drie-woordzinnen en gebaren. Moeder moet hem soms stimuleren om taal te gebruiken. Voor moeder meestal verstaanbaar, voor vreemden onvoldoende verstaanbaar. Daan gebruikt bepaalde klanken voor bepaalde woorden, waarbij de lettergreepverdeling en de intonatie over het algemeen kloppen (Bijv.: 'tatata' = /pindakaas/). Als hij niet begrepen wordt, raakt Daan niet gefrustreerd of boos. Hij probeert op non-verbale manieren duidelijk te maken wat hij wil, bijv. met wijzen of meetrekken.

fppt.com

- Gehoor: aan tenminste één oor licht verminderd voor de lage frequenties. Impedantiemetrie: vochthoudende middenoren. Het gehoor wordt voldoende geacht voor de taal-spraakontwikkeling.
- Taal-spraakontwikkeling: niveau niet te bepalen vanwege onvoldoende bereidheid tot meewerken. Taalproductie lijkt achter ten opzichte van leeftijdsgenoten. Hoe groot deze achterstand is, valt niet aan te geven.
- Afspraak: huisbezoeken ten behoeve van nadere diagnostiek, observatie en advies na de bevalling van tweede kindje. Onze logopedist neemt telefonisch contact op met moeder om een afspraak te maken. Over circa 3 maanden roepen wij Daan op voor controle van het gehoor.

fppt.com

Daan 3;3 jr, LO

- Daan is een vriendelijk jongetje. Hij maakt voldoende oogcontact en neemt spreekinitiatief. De interactie wordt sterk benadeeld door onvoldoende verstaanbaarheid. Daan' moeder functioneert vaak als tolk. Verstaanbaarheidbeoordeling 4-5.
- TBQ 90, WQ 80, ZQ niet te bepalen. Daan imiteert alleen de handeling. Hij is niet uit te lokken de zinnen te imiteren. De taaltestgegevens zijn mogelijk enigszins gedrukt door de wisselende luisterhouding en het clownesque gedrag van Daan. Ook bij de benoemtaak bij het spraakonderzoek vertoont Daan vergelijkbaar gedrag. Dit gedrag lijkt sterk samen te hangen met de moeilijkheidsgraad van de opdrachten. Daan lijkt zich sterk bewust van het feit dat hij vaak onvoldoende verstaanbaar is.
- Het niveau van de spontane taal toont een ernstige achterstand in met name de morfosyntaxis (taalvorm) en de lexico-semantiek (taalinhoud). Er is sprake van een ernstig vertraagde en afwijkende spraakontwikkeling die tot uiting komt in een afwijkende klankontwikkeling en de aanwezigheid van (consequente) fonologische processen. Daan gebruikt nauwelijks finale consonanten. Daan gebruikt nauwelijks fricatieven. Er treedt voornamelijk stopping op. Daan gebruikt geen dorsale klanken, waardoor fronting optreedt. De /t/b/p/d/ zijn de meest gebruikte consonanten.
- Advies: start logopedie.

fppt.com

Daan 3;9 jr, LO + PO

- 4 dagdelen VVE Peuterspeelzaal. Maar: ouders wensen cluster-2 plaatsing.
- Logopedist: beperkte vooruitgang. Ze ziet frustratie bij Daan, zeker als hij moet herhalen. De verstaanbaarheid blijft zeer onvoldoende. Therapie inhoud: H&P, aanleren CVC, moeilijk te motiveren tot meewerken, diverse productiemethoden geprobeerd. Ouders niet altijd handig in omgaan met D als hij eigen zin wilde doen.
- WQ en ZQ niet af te nemen. Logo heeft naderhand taaltesten afgenomen: WQ 55 en ZQ 69.
- Spontaan: zeer zwakke grammatica, spreekt nauwelijks buiten hier-en-nu, neemt spreekinitiatief maar pragmatiek niet te beoordelen.
- Verstaanbaarheidsscore 5
- Spontane spraak: De vervanging van de clusters in een 'll' en de finale consonant/cluster deletie beïnvloeden de verstaanbaarheid het meest. Fricatieven /f/v/ initiaal nauwelijks.
- Stimuleerbaar om VC en CVC te maken door visualisatie met blokjes

fppt.com

Daan 3;9 jr, LO + PO

- SON-IQ= 117, met een 80% betrouwbaarheidsinterval tussen 108 en 123). Het profiel is harmonisch opgebouwd.
- Daan heeft een ernstige expressieve specifieke taalontwikkelingsstoornis en een ernstige spraakstoornis bij een (laag)gemiddeld taalbegrip. De taalstoornis komt zowel in de taaltesten als in de spontane taal tot uiting. De spraakontwikkeling is afwijkend door met name een vertraagde en afwijkende fonologische ontwikkeling. De verstaanbaarheid is zeer onvoldoende.
- Advies start TOS-behandelgroep

fppt.com

Therapie voor afwijkende spraakontwikkeling

- Metaphon
- Hodson & Paden
- Dyspraxie programma
- PROMPT

fppt.com

Therapie voor afwijkende spraakontwikkeling

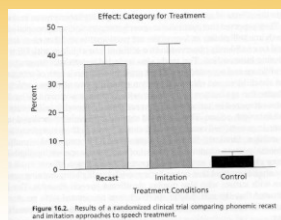

- Drill methode Golding-Kushner (1995)
- Core vocabulary therapy (B Dodd, 1999 e.v.)
- Indirecte logopedie:
 - (fonologische) recasting
 - Rearranging the environment

fppt.com

Effectiviteit recasting spraakontwikkeling

Camarata, 2002

Figure 16.2. Results of a randomized clinical trial comparing phonemic recast and initiation approaches to speech treatment.

fppt.com

DYNAMIC ASSESSMENT

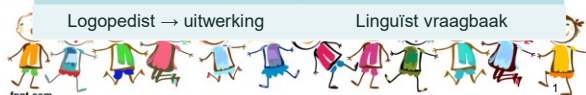
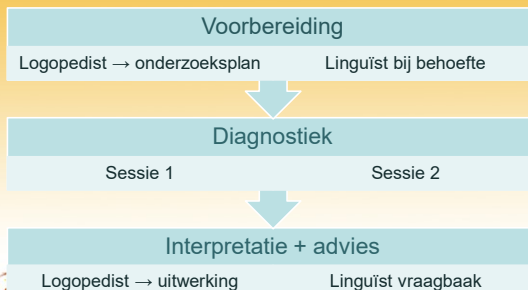
Marika Kempen, 2014

Dynamische diagnostiek richt zich op het bloot leggen van *verborgen leerpotentieel*, in tegenstelling tot gestandaardiseerde diagnostische instrumenten, die verworven vaardigheden meten. Het begrip *leerpotentieel* wordt vaak uitgelegd aan de hand van Vygotsky's 'zone van de naaste ontwikkeling'. Het gaat om de marge tussen prestaties zonder hulp, en de prestaties waartoe een kind in staat is met deskundige aanwijzingen van een volwassene. Dynamische diagnostiek peilt – zoveel mogelijk rekening houdend met de context – of een kind in staat is tot een nieuwe stap in de ontwikkeling en hoe deze stap het best uitgelokt kan worden door een deskundige volwassene. Terwijl bij conventionele tests leereffect, als mogelijke vertekening van de testresultaten, wordt vermeden, wordt het kind bij dynamische diagnostiek juist systematisch geholpen. De diagnosticus scoort bijvoorbeeld aanwijzingen - cues – die het kind ondersteunen bij het succesvol leren uitvoeren van een taak. Dit resulteert in een maat voor leerpotentieel. Kinderen die met weinig hulp tot een goede prestatie komen, hebben vermoedelijk een groter leerpotentieel dan kinderen die blijvend slecht presteren ondanks een maximum aanbod van hulp.

fppt.com

Specifiek spraakonderzoek

fppt.com

Specifiek spraakonderzoek

1. Voorbereiding:
 - Dossieranalyse
 - Ontbrekende logopedische gegevens opvragen
2. Ontbrekende diagnostiek
3. Auditieve taken
 - Auditief bombardement
 - Klankonderscheiding: minimale paren
 - Auditieve taken: selectie, analyse, synthese, rijmen

fppt.com

Specifiek spraakonderzoek

4. Spraakproductie taken:
 - i. Metaphon taken
 - ii. Dyspraxieprogramma
 - iii. Oefeningen drill-methode
 - iv. PROMPT
5. Lopende spraak in spel met ouder/logo

fppt.com

Specifiek spraakonderzoek

6. Cue-ing:

- Visuele cue: spiegel/veertje, voorbeeld therapeut, plastic model mondholte, tekening/filmpje etc.
- Auditieve cue: correcte productie voordoen, laten nadoen, 'levendige' input
- Tactiele cue: luchtplofje op hand, mondanatomie voelen
- Manuele cue: neus/lippen dichhouden, spatel etc.
- Verbale uitleg: uitleg doel oefening, uitleg tongpositie, uitleg luchtstroomsturing
- Fonetische cue: correcte consonant gebruikt als uitlokker voor een nieuw te leren consonant

fppt.com

Specifiek spraakonderzoek

7. Observatie:

- Auditieve gerichtheid/luisterhouding
- Gelaatgerichtheid
- Imitatie
- Motivatie
- Gedrag
- Sensorische informatie verwerking
- Ouder-kind interactie: taalstimulering etc.

fppt.com

Factoren therapie succes 1

Kindfactoren:

- Aandacht, concentratie
- Luisterhouding
- Gelaatgerichtheid
- Reactie op oefeningen tijdens therapie en thuis
- Effectiviteit van oefeningen
- IQ en leerbaarheid
- Leesvaardigheid

fppt.com

Factoren therapie succes 2

Omgevingsfactoren:

- Inzicht ouders
- Motivatie ouders
- Huiswerk trouw
- Pedagogische capaciteiten
- Taalstimulerende capaciteiten ouders
- Stresserende omstandigheden

fppt.com

Factoren therapie succes 3

Therapiefactoren:

- Onderzoekend behandelen + behandelend onderzoeken
- Logopedist: kennis + werkervaring + affiniteit
- Rol ouders + rol logopedist → afstemming wederzijdse verwachtingen
- Indirecte logopedie

fppt.com

Daan 3;9 – 4;2 jr

TOS-behandelgroep:

- FAN: deletie finale c, ini clusters /t/-d/-s/-l/, fin. cl. red of del, substituties stopping, fromting, gliding.
- Verworven: initiaal /p/t/m/n/h/b/w/; in ontwikkeling: /g/f/
- Niet verworven: initiaal /j/k/f/r/sj/d/, finaal -k, -m, -f, -l, -r, -n
- Advies: H&P, drill + CVT start, woordenschatoefeningen aanpassen aan fonologie
- Behandeling: combi letters schrijven tekenen klankgebaren visualiseren, uitgangspunten zowel verwervingsvolgorde als fonetisch makkelijk uit te lokken.
- Indirecte logo: technieken, vervangen van lastige wrdn, spreekdruk verminderen, afleiden bij weerstand/clownesk. Ouders bevestigden vermijdingsgedrag en spreken talig op te hoog niveau
- D is goed te stimuleren, imiteert en probeert. Voorbeeld van belang.

fppt.com

Daan 4;11 jr

Cluster-2 school (vanaf 4;4 jr)

- LO 4;11 jr; TBQ, WBQ, WQ + maar **ZQ 70** (4;9 jr).
- Logopedie: veel uitval therapie, zowel Dyspraxieprogramma als Methaphon. Ouders zorgen over uitblijven verbetering spraakontwikkeling. De school heeft aangeraden meer gebaren te maken. Moeder doet dit wel, maar vindt eigenlijk dat "Daan moet leren praten en niet moet gebaren".
- **Spraak: verstaanbaarheid 4-5.**
- **Advies:** Spraakperceptieoefeningen voor finale consonanten en onbeklemtoonde lettergrepen.
- **Advies:** Spraakproductieoefeningen, oefenen verschil /k/ en /g/, volgens de drillmethode (Golding-Kushner, 1995) of de Core Vocabulary Therapy.
- **Doel:** na maximaal vier maanden significante verbetering verstaanbaarheid, dwz. verstaanbaarheidsscore 3. Overdracht aan logopedist over methode en klankvolgorde.

Daan, vervolg

- **LO 5;5 jr: verstaanbaarheid 3**
- Articulatebewegingen onvoldoende gedifferentieerd en nog veel spraakdyspractische kenmerken.
- Algeheel (zeer) zwakke morfosyntax.
- Daan is sinds 2 maanden ineens gemotiveerd en trots op vooruitgang.
- **ASpraak:** drillmethode van Golding-Kushner. De logopedist zal een systematisch PROMPT-onderzoek doen en naar aanleiding van de resultaten evt. behandelprincipes ervan gebruiken. Daarnaast STAP-analyse door linguïst.
- **LING 6;1 jr: verstaanbaarheid 2.**
- **STAP:** zinslengte blijft achter in vgl. met vorige STAP. Spraakstoornis niet de enige oorzaak voor de afwijkende zinsbouwontwikkeling is. Het aantal fouten en de soort fouten wijzen op een specifieke taalontwikkelingsstoornis. Semantiek en pragmatiek zijn bij dit onderzoek niet specifiek geanalyseerd maar ook deze taalaspecten lijken zwak (fouten in voegwoorden ed.).
- **PO 6;7 jr: SON-IQ=110**, met een 80% betrouwbaarheidsinterval tussen 100 en 118. Het intelligentieprofiel is grillig opgebouwd en dient zodoende met enige voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden.

Effectiviteit logopedie

Broomfield & Dodd (2011)

- N=730 (3/4 < 5 jr) met taal-/spraakstoornis
- Groepslogopedie vs. wachtlijst
- 73% ging vooruit met logopedie
- 39% ging vooruit zonder logopedie
- **Taal-/spraakstoornis: door logopedie 90% meer kans op vooruitgang dan zonder logopedie (relative benefit increase)**
 - Receptieve taal-/spraakstoornis: 50% meer kans op vooruitgang
 - Expressieve taal-/spraakstoornis: 40% meer kans op vooruitgang
 - Spraakstoornis: 290% meer kans op vooruitgang

Signalen afwijkingen (Visser-Bochane e.a., in prep.)

Leeftijd	Signalen (expertpanel NL)
1-2	Niet brabbelen Niet reageren Niet reageren op geluiden
2-3	Spreekt nog geen eerste woordjes Geen interactie Geen communicatieve intentie Reageert niet/weinig op gesproken taal
3-4	Spreekt niet Hooguit een- of twee-woordzinnen Spreekt onverstaanbaar voor zijn directe (bekende) omgeving Begrijpt enkelvoudige opdrachten niet

Signalen afwijkingen (Visser-Bochane e.a., in prep.)

Leeftijd	Signalen (expertpanel NL)
4-5	Hooguit drie-woordzinnen Geen enkelvoudige zinnen Niet verstaanbaar voor vreemden Niet 50-75% verstaanbaar voor ouders Interactie verstoord Begrijpt gesproken taal niet/traag
5-6	Moeilijk of niet verstaanbaar voor juf / opa-oma Algeheel slecht verstaanbaar Reageert niet adequaat op vragen/opdrachten Begrijpt samengestelde opdrachten niet Gebruikt hooguit enkelvoudige zinnen Stelt geen vragen

Advies behandelaars

- 🗨 **Besprek:**
 - 🗨 wederzijdse verwachtingen
 - 🗨 diagnose e/o hypothesen
 - 🗨 doelen + uitkomstmaat
- 🗨 **Beschrijf:**
 - 🗨 wat+hoe+frequentie+duur therapie
 - 🗨 reactie kind
 - 🗨 huiswerk: wat? trouw?
 - 🗨 andere invloeden
- 🗨 **Evalueer bij falen en succes: wat waarom (in) effectief was bij dit kind**

pento
EXPERTS IN
HOREN, SPREKEN
EN VERSTAAAN

om verder te breiden

- 👉 Na 4-6 maanden logopedie onvoldoende effect → nadere diagnostiek
- 👉 Differentiaaldiagnostiek leidt tot effectieve therapie
- 👉 Altijd lopende spraak en spontane taal
- 👉 Altijd verstaanbaarheid beoordelen
- 👉 Bijna alle kinderen gaan verstaanbaar spreken voor hun 6^e jaar ('wet van Sjoeke')

fppt.com

pento
EXPERTS IN
HOREN, SPREKEN
EN VERSTAAAN

Dank voor uw aandacht!
M.Zwitslerlood@pento.nl
I.Tijshen@pento.nl

fppt.com